

Fórum čtenářů

forum [lat.], náměstí v městech řím. říše... přeneseně veřejné místo, kde lze o něčem jednat, hlásat své názory, ... (Ilustrovaný encyklopedický slovník)

Pravidla pro rubriku FÓRUM ČTENÁŘŮ

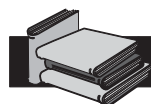
Není-li předem dohodnuto jinak, kterýkoli dopis došlý do redakce může být publikován buď celý, anebo ve zkrácené podobě v časopise i na webu. Redakce si vyhrazuje právo běžného redigování. Dopisy reagující na příspěvky externích autorů redakce zasílá dotyčným autorům k vyjádření. Pokud na ně v rozumném termínu nedostaneme odpověď, publikujeme je bez odpovědi autora příspěvku. Redakce

Ještě „Kam s tím klestím“

(ad Vesmír 1–2/2003, 10/2002)
Otázky typu „Kam s tím klestím“, „Jaderná energetika nebo alternativní zdroje“ apod. jsou velice zajímavá témata pro akademické debaty. Já jsem ale musel před pěti lety řešit problém, čím topit v našem domě.

Bydlíme v podhůří Jeseníků v obci bez plynu. Většina domácností topí uhlím, málokdo elektrinou nebo propan-butanem. V okolí obce je hodně lesů a pastvin, klasické zemědělství téměř neexistuje. Nezaměstnanost se pohybuje kolem 10 %, výdělků jsou malé.

Myslím si, že v našem případě je topení biomasou nejlepším řešením z několika důvodů. Je známo, že topení uhlím a dřevem patří k nejméně levným. Navíc je velice podivné, když člověk, který pobírá podporu

Knihy došlé do redakce

- Václav Vlasák: *Francouzsko-český ozvučený slovník (na CD-ROM)*, LEDA, Praha 2002
- Vojen Ložek, Václav Cílek, Jarmila Kubíková a kol.: *Střední Čechy (Příroda, člověk, krajina)*, Středočeský kraj 2003, 128 stránek, dop. cena 300 Kč, náklad neuveden
- Kevin Davies: *Rozluštěný genom (Příběh největšího vědeckého objevu naší doby)*, Praha 2003, 304 stran, doporučená cena 289 Kč, náklad neuveden
- A. Trojánek, J. Novotný, D. Hrubý: *Matematika, fyzika a jejich lidé*, JČMF, komise pro vzdělávání učitelů, *Velké Meziříčí 2002*, 186 stran, náklad a cena neuvedeny
- Bent Flyvbjerg, Nils Bruzelius and Werner Rothengatter: *Mega-projects and risk*, Cambridge UP, 2003, 208 stran

v nezaměstnanosti, platí za elektrinu, místo aby sbíral v lese dřevo.

Platí tak vlastně za práci jiného, když svou práci prodat nemůže.

Dřevo, které spálíme v kamnech nebo necháme ležet v lese, uvolní téměř shodné množství CO₂, ovšem v různém časovém období. Ať topíme uhlím nebo plynem (popřípadě elektrinou z uhelných elektráren), uvolníme stejné množství CO₂, ale nespálené dřevo v lese stejně ztleská. A dřevo roste i bez nás, pokud ovšem nechceme vše vybetonovat. Je lepší dělat něco pro to, aby plyn nebo uhlí zůstaly tam, kde jsou, a topení biomasou je jednou z možností.

Celá diskuse ale vznikla jako reakce na článek „Noste dříví do lesa“ (10/2002) o zdravotním stavu lesů. To je ovšem jiná otázka a je nutné rozhodnout, jestli dřevo v lese nechat nebo odvézt k spalení v kamnech, podle místních podmínek.

Uvedený článek se ovšem týkal lesů, ale dřevo roste i bez našeho zásahu na bývalé zemědělské půdě. Myslím si, že tady je jiná situace. Mám raději pastvinu zarostlou olšemi a břizami než bodláky a ostružinami.

Ing. Pavel Januška
Bratrušov 166, 787 01 Šumperk

Digitální Kapaukové

(ad Vesmír 3/2003, s. 167 a 172)
Je opravdu zajímavé, že se u tak vzdálené populace vyvinul systém podobný babylonskému (původně zřejmě sumerskému). Výklad pana Sokola, že babylonský systém mohl vzniknout z počítání článků prstů a jejich vynásobením pěti (prsty druhé ruky) vypadá logicky. Má ale jednu vadu: šedesátka u Sumerů není 5×12, nýbrž 6×10, proto „sexagezimální“ systém. Jde o normální desítkovou soustavu, kde je z nejasných důvodů vyšší jednotkou šedesát, a nikoli sto. Ostatně i etymologie slova *tucet* (duodecim) naznačuje „deset plus dva“. Pokračujeme-li v etymologiích, je rovněž pozoruhodné, že slovo *šedesát* v sumerštině a v jazycích vzdáleně příbuzných (drávidských, altajských, uralských) vykazuje nápadnou podobu se slovy označujícími sto v indoevropských jazycích. Věříme-li nostratické teorii, pak tu nějaký dávný vztah můžeme vidět, kdož ví... Tyto jazyky mají také u číslovky *pět* souvislost se slovem *ruka*; zajímavá je však spíše podivná jazyková podoba číslovky *šest* se slovy označujícími *dům*, *chatu*, *obydlí* či *město*.

ČTVRTEČNÍ SEMINÁŘE VE VINIČNÉ

17. dubna
ZDENĚK PINC:
Antropologie závazku
Srovnání durkheimovské sociologie a Levinasovy filozofie dialogu

24. dubna
RUDOLF HOFFMANN:
Co s Pandořinou skříňkou?
Etické problémy lékaře v dnešním tisíciletí

Souvislost číslovky *pět* se slovem *ruka* je nejnápadnější v jazycích Tichomoří. Téměř ve všech tamějších jazycích se *pět* vyjadřuje slovem *lima* a jeho variantami (*rima*, *dimy*, *liman* aj.); pouze v některých z nich však má toto slovo zároveň význam „ruka“, a ten se tedy zdá být spíše prvotní než odvozený.

Skutečnost, že řadové *první* a *druhý* ve většině jazyků není odvozeno od základních číslovek, je vysvětlitelná celkem jednoduše. Význam *první* není jen řadová číslovka, tu předcházela význam „přední“, u slova *druhý* je význam jasný přinejmenším v češtině, u ostatních Slovanů souvisí „vtěrá, vtory“ s indoevropským *antara* = „jiný“.

Je pěkné, když dobrý článek podněcuje k zamyšlení. Nicméně sumersko-akadský sexagezimální systém zřejmě vysvětlit zatím neumíme (tím méně ten kapaukový), nechceme-li se zaplést s kosmickými teoriemi pana Sitchina.

Ing. Lubor Mojdl, Frýdek-Místek
lubor.mojdl@volny.cz

AKTUALITY

Chrání vajíčka proti rakovině prsu?

Epidemiologové ve Spojených státech zjistili, že se u některých skupin emigrantů rakovina prsu vyskytuje mnohem méně než v obecné populaci, avšak v další generaci tento rozdíl zmizí. Nemohl by to být důsledek rozdílné výživy těchto emigrantek v mládí? Lze přeci oprávněně předpokládat, že po emigraci nebyly velké rozdíly ve stravě rodičů a dětí.

Lindsay Frazier a spol. z Harvardovy lékařské fakulty se dotazovali 121 707 žen na jejich stravovací zvyky ve věku 12 až 18 let. V časopise *Brest Cancer Research* 5,

R59–R64, 2003 píše: „Zvýšená konzumace vajíček snižuje riziko rakoviny prsu, zatímco zvýšená konzumace másla toto riziko poněkud zvyšuje.“ Podobně snižovaly riziko rakoviny prsu i rostlinné oleje a vláknina ve stravě.

Nebyli by to však opatrní vědci, kdyby také neupozornili na to, že to jsou předběžné výsledky a že je třeba celé podezření hlouběji prozkoumat. *Ivan Boháček*

„Cena ČEZ 2002“ Výsledky soutěže diplomových a doktorandských prací

Cena ČEZ se letos udělovala již popáté. V oborech *výrobní zdroje elektrické energie, přenos a akumulace elektrické energie* a *užití elektrické energie* soutěžilo celkem 23 diplomantů a doktorandů. Přihlášené práce hodnotila porota složená ze zástupců příslušných kateder a odborníků ČEZ.

Autorem vítězné diplomové práce *Příprava provozu a řízení elektrárenských zdrojů* je Igor Chemišinec z ČVUT, autorem vítězné doktorandské práce *Spolehlivostně orientovaná údržba v elektroenergetice* Ing. Tomáš Raška z Technické univerzity v Ostravě. Zvláštní cenu udělila porota Rostislavu Krejcarovi z ČVUT za práci *Krátkodobý trh s elektrinou v Evropě*.

Cílem soutěže je vyhledávání a podpora talentovaných mladých odborníků, popř. budoucích zaměstnanců ČEZ. Přednost mají řešení, která zvyšují účinnost využití elektrické energie či nahrazují elektrinou jiné formy energie.

Slavnostní předání cen vítězům proběhne v rámci konference České energetické asociace na výstavě Ampér v Praze 2. dubna 2003. Tam také bude vyhlášen ročník Ceny ČEZ 2003, tentokrát ve spolupráci s Nadací Duhová energie.

Pavel Hošek

Errata et corrigenda

● V minulém čísle na s. 173 jsme otiskli snímek Uranova měsíce, který se jmenuje Titania. V popisece jsme jej však vydávali za Titan, což je měsíc planety Saturn. Čtenářům i autorovi se omlouváme. Za upozornění na chybu děkujeme dr. Janu Weberovi.

● V aktualitě „Nová zbraň proti biofilmům“ (Vesmír 81, 712, 2002/12) na začátku druhého odstavce místo „při tvorbě filmu“ mělo být „při tvorbě biofilmu“ (část slova vypadla při redakčních úpravách).

183 ÚVODNÍK: Matoušův efekt / Ivan M. Havel

184 FÓRUM ČTENÁŘŮ

185 AKTUALITY:

Chrání vajíčka proti rakovině prsu?

/ Cena ČEZ 2002 / Proč Čech necituje Čecha

187 KOMENTÁŘE A NÁZORY:

— Ricin a jiné přírodní jedy / Jaromír Plešek

Nikdy nežvýkejme žádné části rostlin, o nichž s jistotou nevíme, že jsou neškodné. Jedů je v přírodě spousta a lidstvo se s nimi naučilo žít stejně jako s jinými hrozbami. Měli bychom se jich bát?

— Logické myšlení ve škole kdysi a dnes / Zdeněk Frynta

Pokusy vrátit školství před rok 1989 byly prozatím odvráceny. Je naděje, že se vyvarujeme unáhleného rozhodnutí, které by se napravovalo desítky let?

— Chytrá společnost / Václav Cílek

193 Kosmologie a kultura 21. století / Nancy Ellen Abramsová, Joel R. Primack

Může vědecká kosmologie sehrát stejnou roli příběhu o počátku, jakou hrály kosmologie tradiční?

196 Aerosoly a chemie atmosféry / Pavel Jungwirth

Za antarktickou i arktickou ozonovou díru je odpovědná aktivace chloru na povrchu ledových krystalků v polárních mrazech. Kdo může za produkci chloru?

198 NAD KNIHOU Vítězslava Horna: Jak jsem přežil

Příliš mnoho trpkosti / Michal Anděl

203 Zastavené světlo / Vladimír Dvořák

Přestalo platit, že foton nelze zastavit? Kvantová fyzika představuje další protiintuitivní fenomén založený na superpozici kvantových stavů.

206 ESEJ: Povaha civilizace / Stanislav Komárek

207 ■ Mantophasmatodea – nový řád hmyzu? / Jan Zrzavý

Není vyloučeno, že až budeme něco vědět o příbuzných nového řádu, stane se z něj „podřád“. O to ale ve vědě nejde – záleží na hierarchii příbuzenských vztahů, a nikoli na formální klasifikační úrovni.

209 Odpověď na každou otázku / Jiří Liška

Proč se užívá chemická analýza některých mechů k stanovení stupně znečištění prostředí těžkými kovy?

210 ■ DATA A SOUVISLOSTI: Hexapoda.

212 Dendritická buňka v imunitě / Radek Špišek, Jiřina Bartůňková

Umí dendritická buňka regulovat imunitní reakce? Co se stane, když dendritická buňka pohltí něco, co pro organizmus představuje nebezpečí?

214 Příživník, nebo soupeřník archei? / Veronika Holá

215 NAD KNIHOU Petra Bakaláře: Tabu v sociálních vědách

Apologie namísto kritiky / Jan Volavka

217 Technologie sumerských staveb / Tomáš Hanzlíček, Pavel Straka

Znali staří Sumerové chemickou syntézu zastudena a dovedli ji využívat při výrobě cihel, z nichž stavěli hradby kolem svých zikkuratů?

223 Osamělí mořeplavci / Miloš Anděra

Když má zvíře výborné maso, kvalitní tuk, chutná vejce a vzácnou želvovinu, provokuje nejen šelmy, ale i pytláky. Jestliže se navíc potýká se špinavým mořem, podmořskými kabely, zaoceánskými plavidly a hlukem na hřbídných písčínách, nezachrání ho ani bytelný krunýř.

226 ● „My“, příslušníci civilizovaných národů, a „oni“, příslušníci kmenů / Josef Kandert

Příslušníci euroamerické kultury mají ve zvyku mluvit o sobě jako o národu, kdežto o lidech z Afriky, Asie či Latinské Ameriky jako o kmenech. Počínají si tak jenom oni? A mají pravdu? Jak je to vlastně s definicí obou pojmů?

232 ESEJ:

Rebiedermeierizace / Stanislav Komárek

233 MOZAIKA / Ivo Budil

236 VE ZKRATCE

Dve lovecké strategie pavůvek / Gen ovládající sběr potravy objeven u včel / Alternativna Nobelova cena / Jak je dobré vědět, kam jsme co uložili / Chladnomilné bakterie opět vedou / Oboustranné panely k zachycení solární energie / Placebo není jen placebo

237 JAZYKOVÝ KOUTEK:

● Český rek ve světě / Pavla Loucká

238 Chvála bláznovství / Jiří Fiala

239 Milan Maryška

■ ● tematicky
související články

Chystají se tato témata:

- ROPA A LIDÉ
- FUNKCE VOLNÝCH RADIKÁLŮ
- DENDRITICKÉ BŮNKY A PROTINÁDOROVÉ TERAPIE
- EPILEPSIE A CHAOS
- KŘEMENCOVÝ KRAS
- POLYMERNÍ CYTOSTATIKA
- ZNALY MAYOVÉ KOMPAS?
- PNYLTOXIN
- KDE LEŽÍ UTOPIE
- KVÓTY HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT

Proč Čech necituje Čecha

(ad „Proč taky píšu do Vesmíru“, Vesmír 82, 64, 2003/2)

Čech Čecha necituje, dokud necitovaný zůstává Čechem. Překročí-li svým věhlasem či svými objevy hranice vymezené češtinou a českou kotlinou, pak Čech v anglické jazykové oblasti s pýchou hovoří o duchovním obru, který se zde vyslovuje *Pérkindží* (doma Purkyně), vojenští historici vzpomínají vojévůdce jménem *Rédeki* (doma Radecský) apod. Asi musíme začít konstatováním, že se český národní charakter bohužel vyvíjí a deformuje nežádoucím směrem (Češi za to samozřejmě nemohou, mohou za to staleté poroby, cizí okupace a jiné vlivy označované co „vis maior“).

Dovolím si uvést jeden příklad: Ještě před 100 lety profesor psychiatrie Karel Kuffner běžně používal termín „souslasť“ pro pocit radosti z úspěchu druhého. Tento výraz od těch dob z naší mateřštiny vymizel, neb se ukázal být bezpředmětným. Čech při úspěchu druhého pocituje závist a ne souslasť. Otázka necitování Čechů, pokud by bývali psali jinak než německy, se před řadou desetiletí ovšem pohybovala v jiné poloze. Naši prapradědové v dobách, kdy vzdělanci uměli latinsky, situaci suše omlouvali rčením „Bohemica non leguntur“ (Bohemika nejsou čtena), což již i tenkrát byla pravda. Můžeme se ale otázat, zdali i nyní v nás dosud není inkorporována ona nežádoucí a sebeznehodnocující identita druhořadého postavení služebnické vrstvy, kterou do našeho podvědomí kdysi vnutila rakouská monarchie. Čech si v těchto poměrech neměl důvod příliš vážit sám sebe, a tedy ani svých českých vrstevníků. Nádherné podhoubí pro vzrůst plodnic typu „psychické identifikace s agresorem“, vznik špiclů, donašečů, fízlů, vývoj kultu vzájemného škodění a týrání. „Panebože, dej, ať ta koza sousedovi taky chcípne.“ Že je to i jinde? Mluvíme přece o tom, proč necituje Čech Čecha.

Bezruč syntetizoval obraz nádherného českého komplexu méněcennosti, který bych nazval „Bernard Žár-komplex“ – stud za vlastní identitu a jazyk. Prodere se na povrch u každého Čecha v prostředí cizího jazyka, zejména nemá-li dost peněz (samozřejmě existuje v jiné podobě i u nečechů).

1) Původní Freudova verze mluví o „kastroci“ ve smyslu ztráty penisu, nikoli varlat, ale do detailů zde nelze zacházet.

2) Pokud jedinec nevolil cestu „autorizace“, a to zejména jazykově.

Kdybychom ale chtěli analyzovat dynamismus vzniku českých pocitů méněcennosti (a tedy i potřeby podvědomě pohrdat sebou samými a svými soukmenovci), můžeme použít teorii našeho geniálního krajanu Sigmunda Freuda (jehož otec i s malým Freudem nakonec před českými věřiteli utekl do Rakouska). Freud vykonstruoval teorii oidipovské konstelace, lidově „oidipovského komplexu“. Dítě-syn vyvíjí erotickou touhu po své matce, ale je tu vlastní otec, který tomu stojí v cestě. Syn tedy otce současně miluje a nenávidí. Obává se, že by jej otec mohl za tyto krvesmilné touhy potrestat, „odmužštit“, vykastrovat. U syna vzniká „kastroční komplex“, spojený samozřejmě s pocitem méněcennosti apod. (Kastroční pocity se konečně projeví u každého muže v situaci jakéhokoli selhání, při němž má pocit, že „přestal být mužem“. Vzájemná kastrace byla běžná coby projev nepřiznání a nelásky mezi Přemyslovci před 1000 lety.)¹

A nyní pozor! Celý český národ byl vůči „zlému habsburskému domu v čele s otcovskou postavou císaře, jenž neměl důvod Čechy milovat“, v postavení nedospělého syna, kterého otec-císař, vlastníci „matku-Čechii“, mohl trestat za touhu po matce (viz sokolské písně ...Vlast máti až nás zavolá, co věrné syny své...). Takže zde máme oidipovský komplex rozšířený na soužití „panského národa s porobeným národem nesvéprávným“. A máme zároveň příčiny vzniku českého národního obrození apod.

Odsouzeníhodný stud za své češství – český kastroční komplex – se táhne jako červená nit dějinami našich posledních několika set let. Kdo zodpoví, proč rektor vídeňské univerzity a nejslavnější patologický anatom své doby (jež rád citujeme) Carl von Rokytanský (původně Karel Rokytanský) odmítl, ač o to co nejzdvořileji požádán, napsat úvodní článek do nově založeného Časopisu lékařů českých?

Čeští lékaři slavných jmen se stali příkladnými Rakušany a založili Mladší lékařskou vídeňskou univerzitní školu. Tehdy neexistovala žádná cesta, která by vedla ven z pocitu české méněcennosti.² A existuje nyní? Jistě ano. S. Komárek navrhuje – dokonce na stránkách Vesmíru – aby chom češtinu ponechali básníkům či literátům a články v odborných časopisech publikovali anglicky.

Končím a rozhaluji svou košili v očekávání šípů kritiky.

George O. Krizek
Washington, D. C.

VESMÍR. O ČEM PSAL PŘED LETY

Pravá želví polévka jest všeobecně známou pochoutkou... Želva, které se k tomu hlavně užívá, jest obyčejná zelenavá, obrovská želva mořská (*Chelona Midas*), která 6–7 stop dlouhá bývá a až 800 liber váží.

Staří Bukaninové požívali masa želvího již ode dávných dob, byvše původně hladem k tomu přinuceni, seznámili se blíže s neúhledným plazem tímto. Ve vzácných společnostech nabyly želvy jakési chvalné pověsti teprve před 100 lety. Když roku 1753 lord Anson klubu Chocolate-Laden ve Whitu jeden exemplář želvy zaslal, rozepisovaly se o tom noviny jako o nějaké důležité události.

Londýnský trh zásobuje nyní hlavně ostrov Jamaika; avšak té doby nejsou více břehy ostrova tohoto hlavním sídlem, hlavním útočištěm živočichů těchto, nýbrž ostrov Ascansion, některé ostrovy Antillské a ostrovy Aligatorské. K místům těmto přibližují se želvy nejraději, plující sem z celého okolí z dalekých konců mnohdy až přes sto mil vzdálených, aby vejce snažely, a pročež objevují se zde pravidelně každého roku od dubna do konce srpna v četných zástupech.

Vesmír 6, 3, 1877/1

Želva kareťová, která poskytuje vzácnou želvinu k přípravě rozličných věcí, nemá tak chutné maso jako zelená želva mořská. [...] Obyvatelé brasilští připravují maso želví rozličným způsobem. Řízky z hrudi dávají dušené velmi výborný pokrm, hubené maso ze hřbetu peče se na rošti, ze žaludku dělají jaternice a z vnitřností připravují velmi silnou omáčku. Mladé vyhlhlé želvy považují se za zvláštní lahůdku a z vajec lisuje se olej.

Vesmír 6, 4, 1877/1

Zvukové ústroje brouků dosahují takové rozmanitosti, jakou u žádného jiného řádu hmyzu najít nelze. Polohu a úpravu ústrojů těchto můžeme v následující přehled sestaviti: 1. Zvuk klepavý – kůrovci, červotoči. 2. Zvuk praskavý – kovářci. 3. Tření bez přístrojů vroubkovaných – *Euchirus longimanus*. 4. Tření o vroubky: a) Hřbetní část předohrudí o středohrudí – tesaří mimo rody *Spondylis* a *Prionus*. b) Předoprsí o středoprsí – *Homolapliabrunnea*. c) Krovky s pilníčkem na konci – nosatci, potápníci. d) Kyčle s pilníčky – chrobáci. e) Vroubkovný okraj krovek o stehna – *Chiasognathus Grantii*. f) Řitní plátek s dvěma pilníčky uprostřed – *Crioceris*, *Lema*, *Copris*, *Oryctes*... g) Zadek s 1 lištou vroubkovanou a 4 třecími deskami – *Trox sabulosus*. h) Zadek s 2 vroubkovanými lištami třen o pilníčky krovek – *Elaphrus*, *Blethisa*, *Cychrus*. i) Krovky třeny o pilníček spodních křídel – potápník. k) Křídla třena o kroužky zadku – mlynář. 5. Zvuky vybuchující z řiti – prskavci. 6. Pravý hlas dyhacích otvorů – chrousti.

Vesmír 6, 192, 1877/16